

КРИСТИНА ЛАФОНТ ЗА ХЕРМЕНЕВТИКАТА ПРИ ХАЙДЕГЕР

Ясен Андреев-Васюта

Кристина Лафонт си е извоювала международна репутация в областите на философската херменевтика и съвременното политическо мислене. Родена е във Валенсия през 1963 г., завършва философия в *Universidad de Valencia* през 1987 г. Продължава своето следване в *Johann Wolfgang Goethe Universität* – Франкфурт, където специализира немска философия, по-специално херменевтика, критическа теория на обществото, теория на политиката и философия на езика. Тук нейният вълнуващ академичен път започва през 1992 г. с докторат по философия, *summa cum laude*. Дисертацията е написана под ръководството не на кого да е, а на Юрген Хабермас. Работата представлява важен принос към разбирането на Хайдегеровата концепция за езика като интерпретативно разкриване на света. Според тази концепция, човешкият достъп до света не е лишен от език, а е възможен от него. Езикът не е вторично даване на израз, израз-яване на изначално не-езиковите ни мисли, а е самият човешки контакт със света и всичко, което се е появява, и може да се появи в света. Дисертацията предлага рядко умел опит за преодоляване на схизмата между аналитичната и континенталната философска традиция.

Отново в *Johann Wolfgang Goethe Universität*, Лафонт се хабилитира през 2000 г. От 1995 г. започва да преподава в *Northwestern University* – Илинойс, а от 2018 г. заема тамошната професура по философия *Харолд Х. и Вирджиния Андерсън*.

Лафонт е автор на *La razón como lenguaje*. 1993.¹ *Sprache und Welterschließung. Zur linguistischen Wende der Hermeneutik Heideggers*. 1994.² *Democracy without Shortcuts. A Participatory Conception of Deliberative Democracy*. 2020.³

¹ Madrid: Antonio Machado Libros, 1993. Издание на английски: *The Linguistic Turn in Hermeneutic Philosophy*. Cambridge: MIT Press, 1999.

² Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1994. Издание на английски: *Heidegger, Language and World-Disclosure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000. Издание на испански: *Lenguaje y apertura del mundo*. Madrid: Alianza, 1997.

³ Oxford: Oxford University Press, 2020. Издание на немски: *Unverkürzte Demokratie. Eine Theorie deliberativer Bürgerbeteiligung*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 2021. Издание на испански: *Democracia sin atajos. Una concepción participativa de la democracia deliberativa*. Madrid: Editorial Trotta, 2021.

Последната ѝ книга, написана в съавторство с Нагуа Урбинати, е *The Lottocratic Mentality. Defending Democracy against Lottocracy*. 2024.⁴ Фокусът тук е върху процъфтяващия в съвременните публични дебати нов лотократски манталитет. Той дълбоко трансформира нашето разбиране за демокрация, гражданско участие, политическо равенство, свобода от електорална конкуренция, представителство на граждани във вземането на политически решения... Днес мнозина виждат в лотокрацията най-доброто решение на нарастващата криза на демокрацията. В най-радикалните си версии, тя предлага избори и вземане на политически решения, освободени от електорална конкуренция – мястото на политическия избор следва се заеме от случаен подбор на обикновени граждани. Изборната демокрация се превръща в лотокрация. Така обаче се легитимира антидемократичната идея, че мнозина трябва да бъдат управлявани от избраните случайно малцина. Книгата критикува това като тревожна форма на технопопулизъм. Лотократският манталитет пропагандира предоставянето на законодателна власт на произволно избрани „институции“, подкрепени от смесица на популизъм с технокрация. Срещу тези актуални тенденции, книгата на Лафонт и Урбинати показва как институции, основани на лотария, биха могли да бъдат подчинени на демократична цел. Те могат да овластяват гражданите, но само ако лотократичният манталитет бъде изоставен.

Лафонт е съ-съставител на сборниците *Habermas Handbuch*. 2010.⁵ *Critical Theory in Critical Times: Transforming the Global Political and Economic Order. New Directions in Critical Theory*. 2017.⁶

Лафонт е носител на авторитетната *Lebowitz Prize for Philosophical Achievement and Contribution* за 2022 г. Наградата се присъжда от *APA – The American Philosophical Association* за ценни приноси в сферата на философията.

В бляскавата си академична кариера Кристина Лафонт е заемала множество престижни позиции в цели три езикови свята – англоговорящия, испаноговорящия и немскоезичния. Била е гост-професор и изтъкнат изследовател в *Universidad Autónoma de Mexico*, *Universidad Carlos III – Magpug*, *Universidad de Oviedo*, *Johann Wolfgang Goethe Universität – Франкфурт*, *London School of Economics*, *University of Amsterdam*, *Wissenschaftskolleg zu Berlin*.

⁴ Oxford: Oxford University Press, 2024.

⁵ Stuttgart: Metzler Verlag, 2010. Издание на английски: *The Habermas Handbook. New Directions in Critical Theory*. New York: Columbia University Press, 2017.

⁶ New York: Columbia University Press, 2017.

Die Seinsfrage е прочутият подарък на Хайдегер към мисленето. В неговия център стои една колкото удивителна, толкова и загадъчна корелация. Това е взаимовръзката между човешкото *Dasein* (*das Be-frage* на въпроса за битие), биващото в неговото битие (*das Ge-frage* на въпроса) и техния – и на биващо, и на битие – смисъл (*das Er-frage* на въпроса). Той се конституира вътре в интенционалното човешко разбиране. В него всяко биващо се разкрива тъкмо и само въз основа на своето битие, а битието на биващите – като техен смисъл – се разкрива на *Dasein* само като конституиращ се в разбирането смисъл на битие. Нито езикът, думите и тяхната употреба, нито самите неща са коренът на битийния смисъл. Изначално този ноематичен феномен не е характеристика на думите, нито е присъщ на нещата откриваеми в света. Той се корени в самата уникална интенционална структура на човешкото разбиране. Биващото го има за *Dasein* само благодарение на битие, а битие, на свой ред, „го има“ само в хоризонта на *Seins-verständnis* като *Seins-sinn-verständnis*. Битие „го има“, освен номиналното „битие“ на езика, единствено вътре в човешкото разбиране на смисъл на битие. Хайдегеровият *Frage nach dem Sinn von Sein* тръгва не от Кантовия *факт на разума*, а от този, че човешките същества, макар и неясно и осреднено, разбират битие.

Така Хайдегеровата единствена мисъл изглежда да е питането за една удивителна *херменевтична* констелация – тази между интерпретиращото *Dasein*, разбраното в неговото битие биващо и разбраното в неговия смисъл битие. Тази между биващите, битие и конституиращия се в човешкото интенционално разбиране техен смисъл. Изложената в *Битие и Време* фундаментална онтология е изработена, за да даде отговор на този неумоверен въпрос, а неговата рецепция след две години навършва цял един век.

Историята на тази рецепция отдавна е станала безнадеждно необозрима. Но тя би могла да бъде сведена до историята на конкуриращи се помежду си отделни интерпретативни подходи към произведението. Следвайки собствената си мисловна индоктринация, тези подходи привилегироваха определен акцент. И в зависимост от специфичния *obiectum formale* могат да бъдат очертани следните линии на тълкуване на Хайдегеровия *Opus magnum*: жизнено-философска, екзистенциалистка, антропологична, метафизично-схоластична, феноменологично-трансценденталистка, трансцендентално-философска, херменевтико-историцистка, онто-семантична, деконструктивистка, прагматистка и историко-битийна. Тези многобройни подходи могат да привилегироваха съответна мисловна ориентация, защото претендират за нейното

особено положение. Тя бива обявена за определяща за *die Seinfrage*. Толкова определяща, че ни предоставя единствения, или поне първостепенния, ключ за разбиране на неговия произход, формиране, замисъл и метод на разгръщане.

Несъмнено самият характер на развитата в *Битие и Време* концепция е това, което обуславя множението на нейните прочити. Произведението и неговият главен въпрос документират философска доктрина, белязана от дълбоко полифоничен характер. Нейните градивни елементи не просто се различават, а често традиционно са враждебни едни спрямо други. Те в значителна степен си противоречат, а нерядко дори изглеждат напълно несъвместими помежду си. „Конструктивният еkleктицизъм“ характеризира *Битие и Време* както в предметен, така и в методологически план. Тук се срещат, а по необходимост и съчетават, феноменология, херменевтика, ейде-тика, онтология, категориален анализ, описание, интерпретация, метафизика, аристотелов-схоластизъм, „афективен“ екзистенциализъм, идеализъм, платонизъм, имплицитен прагматизъм, концептуализиран християнски религиозен опит, антиклерикален теологичен автономизъм, априоризъм, релативизъм, трансцендентализъм и историцизъм.

В своите работи Лафонт аргументира херменевтичната линия на интерпретация на ранната Хайдегерова философия. Тя използва говоди, много по-солидни от прибеждащите в подкрепа на другите споменати подходи. Ранният Хайдегер прави редица важни нововъведения, но едно от най-значимите и влиятелни сред тях е, че феноменологията по същество представлява херменевтика. Това решение, настоява Лафонт, трансформира философската традиция.

Разплитането на тайната (на тайните) – Какъв е смисълът на битие? – предполага артикулирането на еднозначно смислено понятие *битие*. Става дума за онова всеобхватно понятие, което лежи в самата основа на всяко човешко отнасяне към света. И което цялата предходна метафизика изначално преследва, но така и никога не съумява да достигне. *Понятийното* измерение е изрично въведено в самата дефиниция на онтологичния проект като феноменологичен. „Феноменологично“ Хайдегер нарича всичко, което принадлежи към „начина на демонстрацията“, към „начина на експликацията“ и всичко, което съставлява изискваната при проучването на смисъла на битие „понятийност“ (*Begrifflichkeit*).

Дефинирането на еднозначно понятие за *битие* е задължителното условие, за да бъде разгадана тайната на смисъла на битието. А битие „има“ само в хоризонта на *Seins-verständnis* камо *Seins-sinn-verständnis*. В такъв случай, разгадаването на това,

какъв е смисълът на битие, заслжително е предшествано също така и от артикулирането на еднозначно смислено понятие за *разбиране*. Тъкмо на онова херменевтично понятие, върху което е основана всяка форма на човешка интенционалност към света.

Хайдегеровото методологическо решение феноменологията да бъде практикувана като херменевтика предизвиква дълбока трансформация във философската традиция. Последната се ръководи от модел на целия човешки опит, основан на възприятието на физическите обекти. Хайдегер разширява, но и предефинира, понятието *херменевтика*. Дългата херменевтична традиция е традиция на изработване, изпитване и обосноваване на един солиден методологически инструментариум. В нейни рамки разбирането е централната методологическа величина. На него изначално му е приписана ролята на интелектуалното *procedere* на изкусното тълкуване на най-различни видове нормативни текстове. Хайдегер отива далеч отвъд традиционното схващане за разбирането като методологически дисциплиниран *agendi ratio*. Тук то се превръща в ключа към осмислянето на самата човешка природа.

В тази нова перспектива въпросът за това, какво е същностното за човека, получава херменевтичен отговор. Да бъдеш човек не означава на първо място да си разумно живо същество, снаражен с разум индивид. Да бъдеш човек е равнозначно на това да си тълкуващо-пребиваване-в-света. Да бъдеш човек най-вече е да съществуваши в един интерпретативно отворен смислов хоризонт. Човешките същества обитават символно организирани светове. В тях всичко, което се среща, вече е разбрано като едно или друго на фона на холистично структурирана мрежа от значения. Човешката същност не се изчерпва с рационалността на една субстанция, а се определя от херменевтичната способност за само-тълкуване и разбиране. Но ако разбирането и интерпретацията са начинът на съществуване на човешките същества, то най-подходящото моделиране на всеки човешки опит следва да се основе върху дейността на тълкуване на смислен текст, а не върху изолирания познавателен субект възприемащ физически обекти. В преведената тук студия, Лафонт посочва като едно от основните постижения на *Битие и време* артикулирането на главните характеристики на философската парадигма на херменевтиката и се фокусира върху произведението с цел да осветли нейни фундаментални принципи.

АНТЕПАТΥΡΑ:

- Lafont, Cristina. *La razón como lenguaje*. Madrid: Antonio Machado Libros, 1993.
- Lafont, Cristina. *Sprache und Welterschließung. Zur linguistischen Wende der Hermeneutik Heideggers*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 1994.
- Lafont, Cristina. *Lenguaje y apertura del mundo*. Madrid: Alianza, 1997.
- Lafont, Cristina. *The Linguistic Turn in Hermeneutic Philosophy*. Cambridge: MIT Press, 1999.
- Lafont, Cristina. *Heidegger, Language and World-Disclosure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2000.
- Lafont, Cristina. *Habermas Handbuch*. Stuttgart: Metzler Verlag, 2010.
- Lafont, Cristina. *The Habermas Handbook. New Directions in Critical Theory*. New York: Columbia University Press, 2017.
- Lafont, Cristina. *Critical Theory in Critical Times: Transforming the Global Political and Economic Order. New Directions in Critical Theory*. New York: Columbia University Press, 2017.
- Lafont, Cristina. *Democracy without Shortcuts. A Participatory Conception of Deliberative Democracy*. Oxford: Oxford University Press, 2020.
- Lafont, Cristina. *Unverkürzte Demokratie. Eine Theorie deliberativer Bürgerbeteiligung*. Frankfurt am Main: Suhrkamp Verlag, 2021.
- Lafont, Cristina. *Democracia sin atajos. Una concepción participativa de la democracia deliberativa*. Madrid: Editorial Trotta, 2021.
- Lafont, Cristina. *The Lottocratic Mentality. Defending Democracy against Lottocracy*. Oxford: Oxford University Press, 2024.